

7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98р. № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 21.02.2017).

8. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98р., №53/5, «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень », у редакції наказу Міністерства юстиції України №563/5, від 22.02.19 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/ed20190222> (дата звернення: 21.02.2017).

УДК 343.982.43

*Десятник А. В., завідувач сектору Херсонського НДЕКЦ МВС
України,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5866-8850>,
e-mail: b0507583230@gmail.com*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПИСІВ, ЯКІ ВИКОНАНІ З НАСЛІДУВАННЯМ ПІДПISУ ОСОБИ, ВІД ІМЕНІ ЯКОЇ ВІН ЗНАЧИТЬСЯ

Одним із обов'язкових реквізитів документу є підпис, який служить із найбільш частих використаних засобів посвідчення особи. У криміналістичній літературі є багато визначень підпису.

Підпис – це графічне накреслення, яке позначає особу його виконавця і виконується ним з метою посвідчення фактів, подій тощо. Підпис є початковим накресленням тому, що він як і рукописні тексти, наноситься графічними знаками.

Підпис завжди значиться від імені якоїсь певної особи. Якщо вона існує (не є вигаданою), у якості передбачуваного виконавця виступає перш за все саме ця особа. Крім неї можуть бути й інші можливі виконавці. Однак наявність зазначеної особи у числі передбачуваних виконавців обов'язкова.

Дослідження підписів, виконаних з наслідуванням підпису особи, від імені якої він значиться повинно проводитися у певній методичній послідовності, у два етапи: вирішення питання про автентичність підпису та встановлення виконавця не автентичного підпису.

У випадку негативного вирішення питання про автентичність підпису результати вказаного дослідження полегшують подальше встановлення виконавця підпису. Це тому, що при першочерговому дослідженні вдається з'ясувати, чи не виконаний підпис із наслідуванням, що дає можливість зробити правильну оцінку збіжних та розбіжних ознак.

Практична діяльність показує, що підписи нерідко виконуються із наслідуванням. Ось чому, при з'ясуванні питання, чи не виконаний підпис у незвичних умовах, особливу увагу необхідно звернути на встановлення ознак виконання його із наслідуванням.

Процес наслідування чужому підпису у дорослої людини проходить на базі навички письма, яка характерна для неї. Наслідування веде до зміни тих навичок, які вже є у особи, яка наслідує.

Якщо звичний процес письма дорослої людини є автоматизованим, виключає свідомий контроль за виконанням кожної букви або окремих її елементів, то при наслідуванні настає деавтоматизація письма. У особи, яка наслідує якомусь підпису, виникає необхідність контролювати процес письма при виконанні букв у цілому та їх елементів.

Кожний підпис, виконаний із наслідуванням, є результатом зміни звичного почерку і відтворення особливостей чужої навички.

При наслідуванні, перш за все, у якійсь мірі засвоюються навички письмово-рухової системи іншої особи, які потім відтворюються при письмі. Однак засвоєння і відтворення навичок, які не властиві почерку особи, яка підробляє підпис, призводять до часткової зміни його власних навичок письма та до порушення всієї стереотипної рухової установки особи, що

пише. У почерковому об'єкті це проявляється не тільки в імітації ознак чужого почерку, але й у викривленні ознак власного почерку підроблювача.

Таким чином, у підписах, виконаних із наслідуванням спостерігаються такі ознаки: ознаки чужого почерку; змінені ознаки почерку підроблювача; ознаки звичайного почерку підроблювача.

Так, у зв'язку з деавтоматизацією індивідуальної письмової навички особи у процесі наслідування особливу увагу при вивченні підпису з метою пошуку у ньому ознак незвичного виконання необхідно звернути увагу на ознаки уповільненості рухів.

Відомі три способи виконання підпису із наслідуванням: «на око»; «по пам'яті»; виконання підпису після попереднього тренування.

Виконання підпису з наслідуванням «на око». При даному способі наслідування спочатку відбувається зорове сприйняття підпису – об'єкта наслідування, а потім виконання підпису (нанесення його безпосередньо на документ або спочатку на аркуш паперу, потім – на документ).

Виконання підпису із наслідуванням «по пам'яті». При даному способі наслідування особа виконує підпис від імені іншої особи, який вона раніше бачила і запам'ятала, а потім зорово уявила, відтворила у свідомості і потім виконала (експромт або тренування).

Виконання підпису із наслідуванням після попереднього тренування. При виконанні підпису із наслідуванням після попереднього тренування спочатку відбувається зорове сприйняття підпису – об'єкта наслідування, потім проходить змальовування підпису – об'єкта наслідування «на око», вибір найбільш вдалого варіанту, потім неодноразове виконання його «по пам'яті» до досягнення в якійсь мірі навичок у швидкому виконанні чужого підпису, і нанесення його на певний документ.

Як свідчить практика, найскладнішим із трьох перерахованих способів, є дослідження підписів, виконаних із наслідуванням після попереднього тренування. Це пов'язано з тим, що тренування дозволяє досягти більшої схожості не тільки загального виду підпису, але й частки окремих ознак підпису. У процесі тренування виробляється певний автоматизм рухів, який дозволяє виконувати підпис плавними, добре координованими рухами. Тому і виявлення ознак наслідування після попереднього тренування нелегке, оскільки ознаки незвичного виконання, як правило, відсутні.

Аналізуючи ми бачимо, що питання дослідження підписів виконаних з наслідуванням підпису особи, від імені якої він значиться, залишається актуальним на даний час. Тож необхідно продовжувати вдосконалення наявних методів дослідження, впроваджувати сукупність дій та нові методи дослідження даних підписів, що підвищить об'єктивність висновку експерта.

Список використаних джерел:

1. Ароцкер Л. Е. Криминалистическое исследование подписей, выполненных с подражанием. *Теория и практика криминалистической экспертизы* № 2. Москва, 1956.
2. Елисеев А. А. Подпись как почерковое начертание. *Теория и практика криминалистической экспертизы*. Сборник 3. Москва, 1958. 351 с.
3. Меленевська З. С., Свобода Є. Ю., Шаботенко А. І.; за заг. ред. І. П. Красюка. Судово-почеркознавча експертиза : навч.-метод. посіб. Київ, 2007. 277 с.
4. Сысоева Л. А., Парамонова Г. В., Поздняков В. И., Якушев В. В. Судебно-почерковедческое исследование подписи : учебно-метод. пособ. СПб : Ун-т МВД России, 2013. 108 с.
5. Ефремов В. А., Маркова Л. В., Орлова В. Ф. и др. Криминалистическое исследование подписей, выполненных в необычных условиях (намеренное изменение, подражание, состояние алкогольного опьянения и стресса), в целях установления их подлинности или неподлинности): метод, пособ. для экспертов. Москва, 1994. 82 с.
6. Добровольская Е. Д., Манцветова А. И., Орлова В. Ф. Судебно-почерковедческая экспертиза : пособ. для экспертов-почерковедов и судеб.-следст. работ. Ч. II. Москва, 1971. 142 с.